

پاسخ ایران به توقیف نفتکش توسط بریتانیا

به قلم فرزین ندیمی (/fa/experts/frzyn-ndymy/)

۱۵ ژوئیه ۲۰۱۹

همچنین دست‌یافتنی به

(English (/policy-analysis/irans-response-britains-tanker-seizure

العربية (/policy-analysis/rd-ayran-ly-ahtjaz-brytanya-lnaqlt-alnft/)

درباره نویسنده

فرزین ندیمی (/fa/experts/frzyn-ndymy/)

او پیش از این برای موسسه واشنگتن در باره استراتژی تهران در باره استفاده از جنگ افزارهای دریایی ایران در جنگ نامتقارن نوشته است

تحلیل کوتاه

گفتار و کنش‌های اخیر [مقامات] ایران به مقابله به مثل بیشتر اشاره دارد اما اتخاذ چنین مسیری ممکن است به همان محاسبات نادرست راهبردی و مداخله بین‌المللی منجر شود که در دهه ۱۹۸۰ هزینه بسیاری را بر این کشور تحمیل کرد

در ۴ جولای ۲۰۱۹ نیروی دریایی سلطنتی بریتانیا ابرنفتکش «گریس-۱» را در اختیار گرفت که با پرچم پاناما حرکت می‌کرد و مظنون بود که بار نفت خام خود را از ایران به پالایشگاه بانیا سوریه می‌برد. موضوعی که خلاف تحریم‌های اتحادیه اروپا علیه رژیم اسد است. آنها از یک بالگرد برای انتقال نیرو به این کشتی ۳۳۰ متری و ۳۰۰ هزار تنی در میانه شب استفاده کردند. واکنش ایران نکات زیادی را درباره گزینه‌های بالقوه این کشور علیه منافع غرب نشان می‌دهد - و نیز محدودیت‌های چنین گزینه‌هایی را.

پاسخ اولیه

تهران واکنشی خشمگینانه به این توقیف داشت. حسن روحانی رئیس‌جمهور و دیگر مقامات غیرنظامی و نظامی تهدید کردند که اگر نفتکش فوراً رفع توقیف نشود پاسخ از همان جنس در تنگه هرمز خواهند داد. برخی از مقامات حتی خواستار ممنوعیت تردد همه کشتی‌های بریتانیایی از تنگه هرمز شدند. در حالی که مجلس ایران قانونی را پیشنهاد کرد که در صورت تصویب می‌تواند به یک سیستم عوارض‌گیری از کشتی‌هایی با ملیت‌های خاص منجر شود - که یک اقدام تبعیض‌آمیز و غیرقانونی است.

در ۸ جولای ۲۰۱۹ امیر حاتمی وزیر دفاع توقیف یادشده را راهزنی دریایی خواند. یک روز بعد محمد باقری رئیس ستاد کل نیروهای مسلح وعده کرد که در زمان و مکان مناسب تلافی خواهند کرد. آن‌هم در عملیاتی «مستقیم شفاف و شجاعانه» همانند عملیات ساقط کردن پهباد امریکایی در ۲۰ ژوئن. او همچنین با تکرار راهبرد رهبر جمهوری اسلامی علی خامنه‌ای یعنی «نه مذاکره نه جنگ» آن را به عنوان «مقاومت فعال» توصیف کرد. به این مضمون که نیروهای مسلح ایران دستور دارند قدرت بازدارندگی خود را نشان دهند. یکی دیگر از طرفداران مقاومت نامحدود سردار حسین سلامی است که سال‌هاست از این دیدگاه دفاع کرده و اکنون در موقعیتی است که می‌تواند آن را به عنوان فرمانده سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به اجرا بگذارد. در ۱۸ ژوئن سلامی اظهار داشت که پیروزی نزدیک‌تر از همیشه است زیرا دشمن «سست و خسته» است.

ایران به تهدید مقاومت فعال خود در ۱۰ جولای عمل کرد و پنج قایق تندرو سپاه تلاش کردند نفتکش بریتیش هریتیج را متوقف سازند. این کشتی در حال عبور از بخش خروجی منطقه تفکیک ترافیکی به سمت تنگه هرمز بود که عمدتاً در آب‌های ایران قرار دارد. گرچه این تلاش ناکام ماند چون یک ناو جنگی بریتانیایی که از بحرین برای پوشش نفتکش اعزام شده بود آن را دنبال می‌کرد اما دیگر نفتکش‌های بریتانیا در لنگرگاه فجیره و جاهای دیگر همچنان در برابر عملیات خرابکاری آسیب‌پذیر هستند.

مزایای متصور ایران

سپاه پاسداران بر این باور است که در اجرای راهبرد خود دارای برتری جغرافیایی برجسته‌ای است. از نظر سپاه ایران دارای تسلط بر بخش‌های شمالی و شرقی خلیج فارس و کل تنگه هرمز است که یکی از شلوغ‌ترین مسیرهای کشتیرانی در جهان با عبور روزانه حدود پانزده نفتکش (از جمله سه تا چهار ابرنفتکش) است.

تهران همچنین بر این باور است که اقداماتش از لحاظ قانونی مجاز است. رژیم مدعی کنترل ترافیک دریایی از طریق آب‌های ایران و در چارچوب این تعریف تنگه هرمز است هرچند این تنگه طبق کنوانسیون ۱۹۸۲ ملل متحد در باب حقوق دریاها تنگه‌ای بین‌المللی تعیین شده است. ایران گرچه یکی از امضاکنندگان مشروط این کنوانسیون است هرگز این سند را تصویب نکرده و قوانین دریایی آن چیزی به اسم تنگه بین‌المللی را به رسمیت نمی‌شناسد. طبق ماده ۲۴ کنوانسیون هر کشور ساحلی می‌تواند موقتاً به دلایل امنیتی عبور صلح‌آمیز را در مناطق خاصی از آب‌های سرزمینی خود به حالت تعلیق درآورد اما نه به شکل تبعیض‌آمیز علیه دولت‌هایی خاص. مهمتر از آن این تبصره بر تنگه‌های بین‌المللی اطلاق نمی‌شود (بند ۲ ماده ۴۵).

ترسیم حرکت بعدی ایران

ایران هنوز به تقاضای بریتانیا برای رفع توقیف گریس-۱ یعنی تعهد ایران برای نفرستادن نفتکش به سوریه پاسخ نداده است. ظاهراً حکومت نمی‌خواهد چنین سنتی را باب کند.

پس از تلاش ناموفق برای توقیف بریتیش هریتیج و تصمیم دولت بریتانیا در باب بازداشت کاپیتان و افسر ارشد گریس-۱ هر دو با ملیت هندی انتظار می‌رود که حکومت ایران اقدام دیگری را در پیش گیرد حتی در میانه تلاش‌های دیپلماتیک مثل دیدار محمد جواد ظریف وزیر امور خارجه از نیویورک در این هفته. یک تلاش قدرتمندانه‌تر برای توقیف نفتکشی مرتبط با بریتانیا می‌تواند اولین گزینه باشد اما ایران ممکن است تصمیم بگیرد عملیات‌هایی مخفی علیه این گونه کشتی‌ها آغاز کند یا حتی علیه دارایی‌های تجاری بریتانیا و خدمات پشتیبانی در بازار انرژی منطقه عمل کند. به عنوان مثال بریتیش پترولیوم در حال حاضر سرمایه‌گذاری‌های بزرگی در بحرین عراق عمان عربستان سعودی و امارات متحده عربی انجام داده و آرامکوی سعودی هم اخیراً حقوق توسعه مشترک در میدان نفتی برون‌کرانه‌ای مرجان را به یک شرکت دیگر بریتانیایی واگذار کرده است (قابل توجه است که بخشی از این میدان به ایران تعلق دارد).

تهران همچنین می‌تواند از دوستان حوثی خود در یمن بخواهد علیه کشتیرانی تجاری در تنگه باب‌المندب اقدامات ایذایی انجام دهند و در آن از تجهیزات تهیه‌شده ایران و اطلاعات جمع‌آوری‌شده از طریق زرادخانه شناور ساویز که در شمال تنگه لنگر انداخته استفاده کنند. سابقه چنین عملیاتی وجود دارد: سال گذشته سردار ناصر شعبانی ادعا کرد که ایران دستور حمله ۲۴ جولای حوثی‌ها را علیه یک ابرنفتکش سعودی صادر کرده است که احتمالاً با استفاده از یک قایق انفجاری صورت گرفت.

در همین حال کاظم صدیقی امام جمعه تهران در ۱۲ جولای بریتانیا را به نواختن یک «سیلی قدرتمندانه» تهدید کرد. او سپس به مخاطبان خود یادآوری کرد که چگونه موشک‌های ایران در اکتبر سال گذشته در استان دیرالزور سوریه در نزدیکی مواضع آمریکا فرود آمدند. اگر سپاه پاسداران قصد داشته باشد این پیشگویی را محقق کند می‌تواند موشک‌های بالستیک یا کروز را به نزدیکی اچ‌ام‌اس جُفیر پایگاه نیروی دریایی سلطنتی بریتانیا در شمال شرقی بحرین شلیک کند. سپاه همچنین می‌تواند مین‌های دریایی یا اشیای مشکوک را در آب‌های نزدیک به پایگاه رها کند.

نیروهای ویژه درگیر در چنین عملیاتی بسته به موقعیت جغرافیایی متفاوت است زیرا نیروی دریایی سپاه پاسداران پنج منطقه در خلیج فارس دارد. توقیف احتمالی کشتی به احتمال زیاد در مسیرهای غربی ورود به تنگه هرمز رخ خواهد داد که در منطقه پنج نیروی دریایی سپاه واقع است (همانطور که در آخرین مورد از برخوردها چنین بود). این منطقه محل استقرار یک واحد نخبه به نام تیپ نیروهای ویژه تکاوری ابا عبدالله (نیروی ویژه دریایی سپاه یا SNAF) تحت فرماندهی صادق عمویی است. آنها عملیات خود را از جزیره فارور در

۲۴ کیلومتری سواحل ایران ۲۰۰ کیلومتری مرکز تنگه هرمز و ۱۴۸ کیلومتری دومی انجام می‌دهند. این واحدی بود که در جریان مانور نیروی دریایی سپاه تحت عنوان پیامبر اعظم ۹ بر ماکت ناو هواپیمابر امریکایی فرود آمد.

سپاه پاسداران همچنین می‌تواند از یک یا دو بالگرد دریایی ام‌آی-۱۷۱ برای فرود آوردن نیرو بر یک نفتکش شبیه به عملیات بریتانیا در توقیف گریس-۱ استفاده کند. با توجه به فقدان توانایی این بالگردها برای پرواز در شب اعضای سپاه مطمئناً می‌توانند چنین عملیاتی را در طی روز احتمالاً در ساعات خنک‌تر و اولیه صبح انجام دهند.

هر اتفاقی که پیش آید عملیات شکست‌خورده بریتیش هریتیج نشان می‌دهد که تهران و سپاه پاسداران نگران شکل‌گیری یک ائتلاف به رهبری غرب برای حفاظت از کشتیرانی منطقه‌ای خواهند بود. اگر چه این امر در همان مسیر رفتار رژیم در دهه ۱۹۸۰ است. چنین موضعی درس‌های تاریخی آن دوره (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/past-u.s.-iran-confrontations-hold-lessons-for-current-crisis>) را نادیده می‌گیرد.

قبل از عملیات «اراده محکم» آمریکا در سال ۱۹۸۷ تهران تنش را در خلیج فارس تشدید کرد و در میانه جنگ ایران و عراق به نیروی دریایی سپاه دستور داد با نیروهای دریایی غربی مقابله کند. این تصمیم نتیجه معکوس داد و درگیر شدن عمیق‌تر را برای دولت‌های غربی توجیه کرد. حملات ایران به کشتی‌ها تأثیر اندکی در «جنگ نفتکش‌ها» جنگ طولانی با عراق یا بازارهای جهانی نفت داشت. در عین حال این حملات تقابل با نیروهای نظامی غربی را تشدید کرد و به شکست جدی ایران در برابر نیروی دریایی ایالات متحده در سال ۱۹۸۸ انجامید. ایران مسلماً در شرایط امروز آماده‌تر و مجهزتر است و می‌تواند هزینه‌های کوتاه‌مدت بیشتری به کشورهای غربی و متحدان آنها تحمیل کند. اما نتیجه نهایی ممکن است چندان متفاوت نباشد.

نتیجه‌گیری

برای بازسازی ایران از ایجاد تنش بازیگران مختلف باید حضور نیروهای دریایی چندملیتی در منطقه را حفظ کنند و این نیرو را برای مداخله جهت آزادی ناوبری در آبراه‌های راهبردی منطقه توانمند سازند. این تدابیر حمایتی باید شامل تقویت دفاع در برابر موشک‌های کروز و بالستیک و نیز استحکام زیرساخت‌های کلیدی علیه حملات سایبری ایران (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/iran-crisis-moves-into-cyberspace>) باشد. مقامات [غربی] همچنین باید ایران را ترغیب کنند تا گام‌های مشخصی (از جمله اقدامات قانونی) برای به رسمیت شناختن تنگه هرمز به عنوان یک تنگه بین‌المللی بردارد.

شاید مهم‌ترین موضوع این باشد که به رهبران ایران فهماند که موضع خصمانه در این آبراه‌های حیاتی می‌تواند به طور جدی به اقتصاد و منافع ملی خود آنها آسیب رساند. چنانکه در اواخر دهه ۱۹۸۰ حملات به کشتی‌های غیرنظامی باعث بین‌المللی شدن درگیری با عراق شد و چنین تأثیری داشت. سپاه پاسداران در تلاش است این اقدامات تاریخی را به عنوان موفقیت راهبردی به تصویر بکشد و قابل فهم است که کشورهای غربی خود را آماده حملات بیشتر علیه نفتکش‌ها و احتمالاً آسیب بیشتر کنند. در عین حال اقدامات گذشته در شرایطی که مهم‌ترین منافع ملی ایران در معرض خطر بود بسیار پرهزینه بود و امروز نیز بدون شک چنین خواهد بود.

*فرزین ندیمی هموندیار انستیتو واشنگتن و کارشناس امور امنیتی و دفاعی ایران و منطقه خلیج است.

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

Iran Takes Next Steps on Rocket Technology

۱۱ فروردین ۱۴۰۳

Farzin Nadimi

[\(/policy-analysis/iran-takes-next-steps-rocket-technology/\)](/policy-analysis/iran-takes-next-steps-rocket-technology/)

BRIEF ANALYSIS

Saudi Arabia Adjusts Its History, Diminishing the Role of Wahhabism

۱۱ فروردین ۱۴۰۳

Simon Henderson

[\(/policy-analysis/saudi-arabia-adjusts-its-history-diminishing-role-wahhabism/\)](/policy-analysis/saudi-arabia-adjusts-its-history-diminishing-role-wahhabism/)

ARTICLES & TESTIMONY

Podcast: Breaking Hezbollah's Golden Rule

۹ فروردین ۱۴۰۳

Matthew Levitt

[\(/policy-analysis/podcast-breaking-hezbollahs-golden-rule/\)](/policy-analysis/podcast-breaking-hezbollahs-golden-rule/)

TOPICS

[\(fa/policy-analysis/anrzh-y-w-aqtsad/\)](/policy-analysis/anrzh-y-w-aqtsad/) انرژی و اقتصاد

[\(fa/policy-analysis/khlyj-w-syast-hwzh-anrzh-y/\)](/policy-analysis/khlyj-w-syast-hwzh-anrzh-y/) خلیج و سیاست حوزه انرژی

[\(fa/policy-analysis/nzamy-w-amnyty/\)](/policy-analysis/nzamy-w-amnyty/) نظامی و امنیتی

REGIONS & COUNTRIES

[\(fa/policy-analysis/kshwrhay-hashykhlyj-fars/\)](/policy-analysis/kshwrhay-hashykhlyj-fars/) کشورهای حاشیه خلیج فارس

[\(fa/policy-analysis/ayran/\)](/policy-analysis/ayran/) ایران